

gallus canēns

NOVVS DIES

1 Nox est. Familia dormit. Villa Iūlii obscūra et quiēta est. Mārcus quiētus in lectō suō cubat; is bene dormit. Quīntus dormīre nōn potest, quod et caput et pēs eī dolet. Bracchium quoque dolet Quīntō; itaque is nōn 5 dormit, sed vigilat.

Cubiculum in quō Quīntus cubat nōn magnum est, nec magnum est cubiculum Mārcī. Utrumque cubiculum parvum est. Uterque puer cubat in cubiculō parvō, neuter in cubiculō magnō. Neutrum cubiculum mag- 10 num est. Uterque puer quiētus est, neuter puer sē mo- vet. Alter puer dormit, alter vigilat. Alter ē duōbus puerīs valet, alter aegrōtat. Uter puer aegrōtat, Mārcus ne an Quīntus? Quīntus aegrōtat, Mārcus valet.

Āer frīgidus cubiculum Mārcī intrat, fenestra enim 15 aperta est. Mārcus fenestrā apertā dormit. Fenestra Quīntī aperta nōn est. Altera ē duābus fenestrīs est aperta, altera clausa. Utra fenestra clausa est? Fenestra Quīntī. Is fenestrā clausā dormit, quia aeger est.

cubāre = iacēre (in lectō)
dolēre + dat: pēs eī /Quīntō dolet

vigilāre ↔ dormīre

uter- utra- utrum-que:
uterque puer : et M. et Q.; utrumque cubiculum : et cubiculum M. et Q.
neuter -tra -trum: neuter puer : nec M. nec Q.

alter -era -erum
duo, abl duōbus
valēre ↔ aegrōtāre
uter -tra -trum: uter puer? : M. ne an Q.?

duae, abl duābus
clausus -a -um↔apertus -a -um

canēns -entis = quī canit
(-ns < -nts)

gallus canēns
gallum canentem

dormiēns -entis = quī dormit
vigilāns -antis = quī vigilat

quō-modo? < quō modō?
ho-diē = hōc diē

mē (acc): mihi (dat)

ad-hūc = ad hoc tempus,
etiam nunc

inquit = dicit
surgere

af-ferre < ad-ferre
af-fer! (imp)

lavāre
sordidus -a -um

Ecce gallus canit: "Cucurrū! Cucucurrū!" Gallus ca-
nēns novum diem salūtat.

20

Mārcus oculōs nōn aperit neque sē movet. Quīntus,
quī oculis apertis iacet, super lectum sē vertit. Puer
dormiēns gallum canentem nōn audit. Puer vigilāns gal-
lum audit, et Dāvum vocat.

Dāvus cubiculum intrāns interrogat: "Quōmodo sē 25
habet pēs tuus hodiē?"

Quīntus respondet: "Pēs male sē habet, nec pēs tan-
tum, sed etiam caput et bracchium dolet. O, quam
longa nox est! Sed iam māne est, nam gallus canit. Dā
mihi aquam, Dāve!"

30

Dāvus Quīntō aquam in pōculō dat. Puer aquam bi-
bit. Servus puerum bibentem aspicit.

Dāvus Quīntum in lectō iacentem relinquit et cubicu- II
lum Mārcī intrat. Mārcus adhūc dormit. Dāvus ad pue-
rum dormientem adit eumque excitat. Quōmodo servus 35
puerum excitat? In aurem puerī dormientis magnā vōce
clāmat: "Mārce! Māne est!" Eō modō excitātur Mārcus,
et oculōs aperiēns servum apud lectum stantem videt.
Iam neuter ē duōbus puerīs dormit.

35

"Hōra prīma est" inquit Dāvus, "Surge ē lectō!" 40

Mārcus ē lectō surgit. Iam nōn cubat in lectō, sed
ante lectum stat. Mārcus Dāvum aquam afferre iubet:
"Affer mihi aquam ad manūs!"

Servus Mārcō aquam affert et "Ecce aqua" inquit,
"Lavā faciem et manūs! Manūs tuae sordidae sunt." 45

- Mārcus p̄imum manūs lavat, deinde faciem.
 Dāvus: "Aurēs quoque lavā!"
 "Sed aurēs" inquit Mārcus "in faciē nōn sunt!"
 Dāvus: "Tacē, puer! Nōn modo faciem, sed tōtum
 50 caput lavā! Merge caput in aquam!"

Mārcus caput tōtum in aquam mergit atque etiam aurēs et capillum lavat. Iam tōtum caput eius pūrum est. Aqua nōn est pūra, sed sordida.

- Aqua quā Mārcus lavātur fr̄igida est; itaque puer ma-
 55 nūs et caput sōlum lavat, nōn tōtum corpus. Māne Rō-
 mānī faciem et manūs aquā fr̄igidā lavant; post meri-
 diem tōtum corpus lavant aquā calidā.

- Mārcus caput et manūs tergēns Dāvum interrogat:
 "Cūr fr̄ater meus tam quiētus est?"

- 60 Dāvus respondet: "Quīntus adhūc in lectō est."

Mārcus: "In lectō? Quīntus, quī ante mē surgere solet, adhūc dormit! Excitā eum!"

"Nōn dormit" inquit Dāvus, "Fr̄ater tuus vigilat, nec surgere potest, quod pēs et caput ei dolet."

- 65 Mārcus: "Mihi quoque caput dolet!"

Dāvus: "Tibi nec caput nec pēs dolet! Caput valēns nōn dolet nec membra valentia."

- Per fenestram apertam intrat āēr fr̄igidus. Mārcus fr̄i-
 get, quod corpus eius nūdum est (id est sine vestīmen-
 70 tīs); itaque Mārcus vestīmenta sua ā servō poscit: "Dā
 mihi tunicam et togam! Vestī mē!" Dāvus puerō fr̄igentī
 tunicam et togam dat, neque eum vestit: necesse est

Mārcus faciem lavat

pūrus -a -um ↔ sordidus

māne adv (: hōrā p̄imā)

vir togatus

tē (acc): tibi (dat)

tunica -ae f

fr̄igēre = fr̄igidus esse
 nūdus -a -um
 vestimentum -ī n
 poscere = darī iubēre
 vestire

induere

gerere = (in corpore)
ferre, habere
togatus -a -um = togam
gerens
praeter pyp+acc

dexter -tra -trum ↔
sinister -tra -trum

calceus -i m

mē-cum (= cum mē)
tē-cum (= cum tē)
sē-cum (= cum sē)
abl: mē, tē, sē (= acc)
parentēs -um m pl
= pater et māter

puerum ipsum sē vestīre. Mārcus prīmū tunicam induit, deinde togam. Puer iam nūdus nōn est.

(Toga est vestīmentum album, quod virī et puerī Rōmānī gerunt. Graecī et barbarī togam nōn gerunt. Multīs barbarīs magna corporis pars nūda est. Virō togātō nūlla pars corporis est nūda praeter bracchium alterum. Utrum bracchium virō togātō nūdum est, dextrumne an sinistrum? Bracchium dextrum est nūdum, bracchium 80 sinistrum togā operītur. Mīlītēs togam nōn gerunt, nēmō enim togatus gladiō et scūtō pugnāre potest. Utrā manū mīles gladium gerit? Manū dextrā gladium gerit, scūtum gerit manū sinistrā.)

Mārcus, qui pedibus nūdīs ante lectum stat, calceōs 85 poscit: “Dā mihi calceōs! Pedēs frīgent mihi.” Dāvus eī calceōs dat, et eum sēcum venīre iubet: “Venī mēcum! Dominus et domina tē exspectant.”

Mārcus cum servō ātrium intrat, ubi parentēs sedent līberōs exspectantēs. Ante eōs in parvā mēnsā pānis et 90 māla sunt. Parentēs ā filiō intrante salūtantur: “Salvēte, pater et māter!” et ipsī filium intrantem salūtant: “Salvē, Mārce!”

Māter alterum filium nōn vidēns Dāvum interrogat:
“Quīntus quōmodo sē habet hodiē?” 95

Dāvus: “Quīntus dīcit ‘nōn modo pedem, sed etiam caput dolēre’.”

Aemilia surgit et ad filium aegrōtantem abit. Māter filiō suō aegrōtantī pānem et mālum dat, sed ille, quī

100 multum ēsse solet, hodiē nec pānem nec mālum ēst.
Puer aegrōtāns nihil ēsse potest.

Mārcus autem magnum mālum ā patre poscit: “Dā mihi illud mālum, pater! Venter vacuuus est mihi.”

Iūlius Mārcō pānem dāns “Prīnum ēs pānem” inquit, “deinde mālum!”

Mārcus pānem suum ēst. Deinde pater eī in utramque manum mālum dat, et “Alterum mālum nunc ēs” inquit, “alterum tēcum fer!”

Dāvus Mārcō librum et tabulam et stilum et rēgulam affert.

Iūlius: “Ecce Dāvus tibi librum et cēterās rēs tuās affert. Sūme rēs tuās atque abī!”

“Sed cūr nōn venit Mēdus?” inquit Mārcus, qui Mēdum adhūc in familiā esse putat. Is servus cum pueris īre solet omnēs rēs eōrum portāns. Mārcus ipse nūllam rem portāre solet praeter mālum.

Iūlius: “Mēdus tēcum īre nōn potest. Hodiē necesse est tē sōlum ambulāre.”

Mārcus: “...atque mē ipsum omnēs rēs meās portāre?
Cūr ille servus mēcum venīre nōn potest ut solet?
Etiamne Mēdō caput dolet?”

Iūlius: “Immō bene valet Mēdus, sed hodiē aliās rēs agit.”

Mārcus: “Quae sunt illae rēs?”

Iūlius nihil ad hoc respondet et “Iam” inquit “tempus est discēdere, Mārce.”

multum -īn

ēsse, imp ēs! ēste!

utra-que manus
utram-que manum

tē-cum = cum tē
ferre, imp fer! fert!

rēs reī f	sing	plūr
nōm	rēs	rēs
acc	rem	rēs
gen	reī	rērum
dat	reī	rēbus
abl	rē	rēbus

omnis -e ↔ nūllus

tabula -ae f

stilus -ī m

rēgula -ae f

salvē!
valē!
 "salvē!" dicit quī
 advenit
 "valē!" dicit quī
 discēdit

Mārcus mālum, librum, tabulam, stilum rēgulamque
 sēcum ferēns ē vīllā abit. Filius ā patre discēdēns "Valē,
 pater!" inquit.

"Valē, Mārce!" respondet pater, "Bene ambulā!"

130

Quō it Mārcus cum rēbus suīs? Vidē capitulum quīn-
 tum decimum!

participium -ī n (*part*)

/PueLLA vigilāns...

	masc./fem.	sing.	plūr.
nōm.	-ns	-nt ēs	
acc.	-nt em	-nt ēs	
gen.	-nt is	-nt ium	
dat.	-nt i	-nt ibus	
abl.	-nt el/-ī	-nt ibus	

	neutr.	sing.	plūr.
nōm.	-ns	-nt ia	
acc.	-ns	-nt ia	
gen.	-nt is	-nt ium	
dat.	-nt i	-nt ibus	
abl.	-nt el/-ī	-nt ibus	

- [1] -āns -āntis
- [2] -ēns -ēntis
- [3] -ēns -ēntis
- [4] -iēns -iēntis

Vocabula nova:
 gallus
 vestimentum
 tunica
 toga
 calceus
 parentēs
 tabula
 stilus
 rēgula

GRAMMATICA LATINA

Participium

Puer vigilāns in lectō iacēns gallum canentem audit. Gallus 135
 canēns nōn auditur ā puerō dormiente. Puer dormiēns servum
 clāmantem audit, nec ā gallō canente, sed ā servō clāmantē
 excitātur. Nōn vōx gallī canentis, sed vōx servi clāmantis pue-
 rum dormientem excitat.

Puerī vigilantēs gallōs canentēs audiunt. Gallī canentēs ā 140
 puerīs dormientib⁹ nōn audiuntur. Puerī dormientēs servōs
 clāmantēs audiunt, nec ā gallis canentib⁹, sed ā servis clā-
 mantib⁹ excitantur. Nōn vōcēs gallōrum canentium, sed vō-
 cēs servōrum clāmantium puerōs dormientēs excitant.

Caput valēns nōn dolet nec membra valentia. Canis animal 145
 volāns nōn est; animālia volantia sunt avēs. Militēs inter pīla
 volantia pugnant.

'Vigilāns', 'iacēns', 'canēns', 'dormiēns' participia sunt.
 Participium est adiectivum dēclinatiōnis III: gen. sing. -ant̄is,
 -ent̄is (abl. sing. -e vel -ī).

150

PENSVM A

Puer dorm- nihil audit. Dāvus puerum dorm- excitat: in
 aurem puerī dorm- clāmat: "Mārce!" Mārcus oculōs aper-
 servum apud lectum st- videt. Servus puerō frīg- vestīmenta
 dat. Parentēs filium intr- salūtant et ā filiō intr- salūtantur.
 Filius discēd- "Valē!" inquit.

Corpus val- nōn dolet. Medicus caput dol- sānāre nōn potest. Piscēs sunt animālia nat-.

PENSVM B

Puerī in lectīs — [= iacent]. — puer dormit, alter —; alter —, alter aegrōtat. — puer aegrōtat, Mārcusne — Quīntus? Quīntus aegrōtat.

Servus puerum dormientem — et eī aquam —. Mārcus ē lectō — et prīnum manūs —, — faciem. Puer vestimenta ā servō —, et prīnum tunicam —, deinde —. Iam puer — nōn est. Virō — [= togam gerentī] bracchium — nūdum est. Dāvus Mārcum sēcum venīre iubet: “Venī —!”

Mārcus Mēdum, quī cum eō īre —, nōn videt. Mēdus librōs et cēterās — Mārcī portāre solet, Mārcus ipse — portāre solet — mālum. “Hodiē” — Iūlius “Mēdus — īre nōn potest.” Mārcus sōlus abit librum et — et stilum — ferēns.

PENSVM C

Quīntusne bene dormit?

Uter puer aegrōtat?

Estne clausa fenestra Mārcī?

Uter ē duōbus pueris gallum canentem audit?

Quōmodo servus Mārcum excitat?

Tōtumne corpus lavat Mārcus?

Cūr Mārcus frīget?

Quid Mārcus ā servō poscit?

Utrum bracchium togā operītur?

Utrā manū mīles scūtum gerit?

Quās rēs Mārcus sēcum fert?

rēs	
apertus	
clausus	
sordidus	
pūrus	
nūdus	
togātus	
dexter	
sinister	
omnis	
cubāre	
vigilāre	
valēre	
excitatē	
surgere	
afferre	
lavāre	
mergere	
solēre	
frīgere	
poscere	
vestīre	
inducere	
gerere	
inquit	
uterque	
neuter	
alter	
uter?	
mīhi	
tibi	
mēcum	
tēcum	
sēcum	
nihil	
quōmodo	
hodiē	
adhūc	
prīnum	
deinde	
praeter	
an	
valē	
participium	